

Osallisuuden reitti

Lasten ja nuorten osallisuusohjelma

Kokkolan kaupunki

Sisällysluettelo

Taustaa.....	3
Mitä lasten ja nuorten osallisuus käytännössä tarkoittaa?.....	3
Osa 1. Lasten ja nuorten osallisuuden toteutuminen Kokkolassa	4
Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa	4
Alakouluikäisten lasten osallisuus (1-6 -luokkaiset)	5
Yläkouluikäisten nuorten osallisuus (7-9 -luokkalaiset)	7
Nuorten osallisuus toisella asteella (16-20 -vuotiaat).....	8
Lasten ja nuorten osallisuus kaupungin rakennushankkeissa ja kaupunkiympäristön suunnittelussa	9
Osa 2. Lasten ja nuorten osallisuuden kehittäminen	10

Taustaa

Lasten ja nuorten osallisuusohjelma kuvaa lasten ja nuorten osallisuutta kaupunkiorganisaatiossa ja selvittää mitä vaikuttamismahdollisuuksia lapsille ja nuorille on olemassa. Osallisuuden reitti nivoo yhteen lasten ja nuorten olemassa olevat osallisuuden ja vaikuttamisen kanavat ja se on myös lasten ja nuorten osallisuuden kehittämistä ohjaava perusta. Osallisuusohjelmassa keskeistä on, että lapset ja nuoret ovat saaneet osallistua sen suunnitteluun ja tuoda sitä kautta omat näkemyksensä esiin.

Osallisuusohjelma koostuu:

- a) Osallisuuden reitti -asiakirjasta, joka on tarkoitettu erityisesti kaikille kaupungin työntekijöille sekä päättäjille
- b) Osallistumisen reitti -julistesta, joka on lapsille ja nuorille suunnattu osallisuutta esittelevä infojulistite. Julisteet sijoitetaan mahdollisimman kattavasti eri tiloihin, joita lapset ja nuoret käyttävät
- c) Lasten ja nuorten osallisuutta käsittelevän sivun kehittäminen kaupungin verkkosivuilla. Sivun kautta lasten ja nuorten on mahdollisuus perehtyä osallisuuteen tarkemmin ja tutustua esimerkiksi lapsi- ja nuorisovaltuuston toimintaan

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen määritelmän mukaan lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat. Suomen nuorisolaki puolestaan määrittelee nuoriksi kaikki alle 29-vuotiaat. Kokkolan kaupungin lasten ja nuorten osallisuusohjelma kattaa alle 20-vuotiaat lapset ja nuoret.

Lapsiystävällisyys kuuluu Kokkolan kaupungin strategiaan ja Kokkola on saanut myös Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen. Lapsiystävällisyyttä edistetään ja kehitetään jatkuvasti. Yksi toimintaa ohjaavista tavoitteista on, että lapsen oikeudet, etenkin yhdenvertaisuus, osallisuus, lapsen edun harkinta sekä oikeus elämään ja kehittymiseen, sisältyvät lasten kannalta keskeisiin, koko kuntaa ohjaaviin asiakirjoihin, ohjelmiin ja suunnitelmiin. Tavoitteena on, että Kokkolassa jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus kasvaa omaksi itsekseen. Osallisuuden osalta tavoitteena on erityisesti, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja toimintaympäristöönsä.

Mitä lasten ja nuorten osallisuus käytännössä tarkoittaa?

Osallisuudessa on kyse lapsen ja nuoren vaikutusmahdollisuuksista heille itselleen tärkeissä asioissa ja toiminnoissa. Lapset ja nuoret ovat oman elämänsä parhaimpia asiantuntijoita. Lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia voidaan vahvistaa ottamalla heidät mukaan aktiivisina toimijoina palvelujen suunnitteluun, toteuttamiseen ja kehittämiseen. (THL 2019.) Osallisuudesta puhuttaessa usein tarkoitetaan todellisia vaikuttamismahdollisuuksia: vallan jakamista yhteisistä asioista päätettäessä ja mahdollisuutta muuttaa yhteiskuntaa. Subjektiivinen kokemus osallisuudesta on myös osallisuuden toteutumisen kannalta olennaista: tunteeko lapsi tai nuori, että häntä on kuultu, hän on tullut kohdatuksi ja ymmärretyksi ja hänen mielipiteensä on otettu huomioon. (LSKL 2018.)

Lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artikla takaa jokaiselle lapselle oikeuden ilmaista oma mielipiteensä vapaasti kaikissa häntä koskeissa asioissa. Yksittäisellä lapsella ja lapsiryhmällä on myös oikeus saada oma näkemyksensä huomioon otetuksi. Lapsen näkemykset häntä koskeissa asioissa on selvitettävä ja otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (12 artikla 1 kohta). Sopimuskohta velvoittaa myös antamaan lapselle mahdollisuuden tulla kuulluksi häntä koskeissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toiminnoissa (12 artikla 2 kohta). (LSKL 2018.)

Suomen lainsäädäntö

Lasten oikeus osallistua on kirjattu Suomen lainsäädäntöön. Suomen perustuslain (731/1999) mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (6.3 §) (LSKL 2018). Lisäksi nuorisolain tavoitteena on tukea monimuotoisen osallisuuden toteutumista. Kuntalaki ja perusopetuslaki puolestaan sisältävät velvoitteita lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseksi ja heidän kuulemiselleen. Kunnissa on oltava kaupunginhallituksen asettama nuorisovaltuusto tai vastaava vaikuttajaryhmä, jolle tulee antaa vaikuttamismahdollisuus eri toimialoilla. Kouluissa taas on oltava oppilaskunta oppilaiden ja opetuksen järjestäjän yhteistyön mahdollistamiseksi. (OKM 2020.)

Suora ja edustuksellisen vaikuttaminen kaupunkiorganisaatiossa

Suora vaikuttaminen tapahtuu lasten ja nuorten kasvu- ja kehitysympäristöissä ja palveluissa, esim. varhaiskasvatuksessa, koulussa, terveydenhuollon palveluissa, lastensuojelussa, nuorisotoiminnassa sekä liikunta- ja kulttuuripalveluissa. Aidosti osallisessa tilanteessa lapsen tai nuoren on mahdollista tulla tunnustetuksi omana itsenään ja arvokkaana osana ympärillä olevaa yhteisöä. Lapsille ja nuorille tärkeitä suoran vaikuttamisen paikkoja ovat esim. päiväkodin sääntöjen kehittäminen tai mahdollisuus vaikuttaa koulutyöhön ja kouluruokailuun. Edustuksellisilla foorumeilla vaikuttaminen tapahtuu nuorisovaltuustoissa, lasten valtuustossa, oppilaskuntien hallituksissa, kaupungin eri lautakuntien tai koulujen johtokuntien jäseninä. (THL 2019.)

Osa 1. Lasten ja nuorten osallisuuden toteutuminen Kokkolassa

Loppuvuodesta 2020 ja alkuvuodesta 2021 tehtiin lasten ja nuorten osallisuuden nykytilan kartoituskyselyt, jotka kohdennettiin oppilaskuntien ja opiskelijakuntien hallituksille alakouluille, yläkouluille, lukioihin ja ammatilliseen oppilaitokseen sekä oma kyselynsä viranhaltijoille kaupungin eri toimialoilla.

Oppilaskuntien hallitusten kyselyyn vastauksia tuli kaikkiaan 20 koululta. Kaupungin viranhaltijoiden kyselyyn vastasi puolestaan 26 henkilöä.

Kyselyiden perusteella saatiin kattava kuva lasten ja nuorten osallisuuden nykytilasta. Osallisuuden nykytilaa on tarkasteltu seuraavaksi ikäryhmittäin. Nykytilan tarkastelussa on haluttu antaa erityinen painoarvo lasten ja nuorten vastauksille. Tarkastelussa esitetään monipuolisesti osallisuuden eri muotoja varhaiskasvatuksesta aina toiselle asteelle. On tärkeää huomata, että kaikki osallisuusmuodot eivät ole välttämättä käytössä esimerkiksi jokaisessa päiväkodissa tai koulussa samalla tavalla. Joissakin yksiköissä voi olla käytössä tässä esitetyn nykytilan tarkastelun lisäksi muita käytäntöjä tai muutoin erilaisia toimintamalleja.

Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen piirissä olevilla lapsilla osallisuus toteutuu *suoran osallisuuden* kautta. Lapset voivat osallistua yhteisten sääntöjen laatimiseen, toiminnan sisällön suunnitteluun, toiminnan arviointiin, työtapojen valintaan, oppimisen arviointiin sekä teemapäivien ja juhlien suunnitteluun. Monissa päiväkodeissa lapset voivat osallistua myös lasten kokouksiin, joissa päätetään yhteisistä asioista.

Kuva: Suora osallisuus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Varhaiskasvatuspalveluiden työntekijät kertoivat osallisuutta edistävästä käytänteistä esimerkiksi seuraavaa:

Lapsia kuunnellaan aktiivisesti ja poimitaan ideoita leikeistä. Suunnittelua tehdään lasten ideoiden pohjalta ja myös aikuisten suunnitelmia muutetaan lasten ideoiden noustessa vahvasti esiin. Lasten kiinnostuksenkohteita huomioidaan arjen toiminnassa. Lapset saavat osallistua yhteisten sääntöjen laadintaan. Lasten toiveita kuunnellaan, kun mietitään hankintoja ja toimintaa. Lasten mielipiteitä kysytään esimerkiksi äänestämällä. Päivittäiset kohtaamiset lapsen ja huoltajien kanssa antavat hyvät mahdollisuudet osallisuuteen. Päiväkodin eri ryhmistä kootaan lapsiryhmiä jonkin aiheen ympärille. Päiväkodissa järjestetään lasten kokouksia.

Alakouluikäisten lasten osallisuus (1-6 -luokkalaiset)

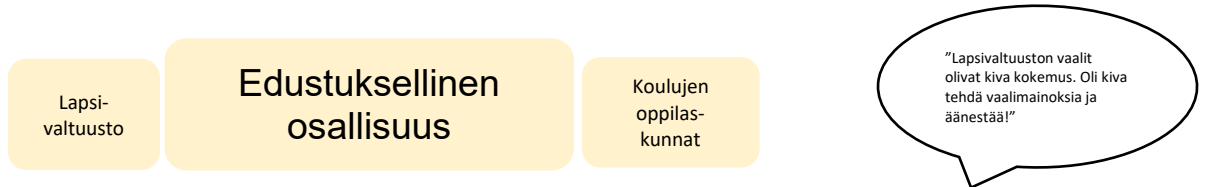
Alakoululaisten osallisuus toteutuu sekä *edustuksellisen vaikuttamisen* että *suoran vaikuttamisen* kautta. Edustukselliseen osallisuuteen kuuluvat koulujen oppilaskunnat ja lapsivaltuusto.

Oppilaskuntatoiminnan tavoitteena on kannustaa oppilaita vaikuttamaan koulun yhteisiin asioihin. Oppilaskuntatoiminnan avulla oppilaiden on mahdollista saada äänensä kuuluviin heitä koskeissa asioissa ja vaikuttaa koko koulun kehittämiseen. Oppilaskunnat edistävät lasten ja nuorten oikeutta tulla kuulluksi sekä mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa oman koulun toimintaan. Oppilaskunnan tarkoitus on parantaa oppilaiden asemaa ja kouluhyvinvointia omassa luokassa ja koulussa. Oppilaskunta on myös hyvä tilaisuus opetella neuvottelu- ja vaikuttamistaitoja.

Oppilaskunta on kaikkien koulun oppilaiden muodostama yhteisö. Oppilaskunnan hallitus on demokraattisesti valittu toimielin, joka edustaa koulun oppilaita. Hallitus johtaa oppilaskunnan toimintaa, jonka toteuttamiseen otetaan kaikki mukaan. Jos oppilaat huomaavat jonkun epäkohdan koulussa, yksittäinen oppilas voi oppilaskunnan kautta saada aikaan muutoksen. Jokaisella oppilaalla on näin oikeus vaikuttaa omiin asioihin koulussa. Oppilaskunta edistää myös oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta ja

yhteistyötä koko koulun henkilökunnan kanssa. Oppilaskunnan tukena toimii ohjaava opettaja, joka huolehtii yhteydenpidosta koulun opettajiin ja rehtoriin.

Lapsivaltuustossa on yhteensä noin 30 edustajaa peruskoulun 2.-5. luokilta. Lapsivaltuusto kokoontuu vähintään yhden kerran lukukauden aikana. Lapsivaltuusto lisää alle 13-vuotiaiden lasten osallisuutta ja tuo heidän äänensä kuuluviin myös kaupungin päätöksentekoon. Tavoitteena on luoda väylä lasten itselleen tärkeiksi kokemiin asioihin vaikuttamiseksi.

Kuva: Alakouluikäisten edustuksellinen osallisuus.

Lasten suoraan osallisuuteen monissa Kokkolan alakouluissa kuuluvat: juhlapäiviin liittyvän ohjelman valinta ja toteuttaminen, lapsen oikeuksien viikon viettämistapojen valinta, retkikohteiden valinta, välituntivälinoiveet, oppituntien sisältöön vaikuttaminen, kokeiden ajankohtaan vaikuttaminen, osallistava opetus oppitunneilla, osallistuva budjetointi (oppilaat saavat valita lukuvuosittain mihin käytetään koulun budjettiin sisältyvä summa) sekä koulujen järjestyssääntöjen ja pelisääntöjen laadintaan osallistuminen. Kokkolan harrastamisen Suomen mallin (KOHASU) kyselyjen ja arviointien kautta lapset pääsevät kertomaan mielipiteensä harrastustarjonnasta ja sen kehittämisestä.

Monissa kouluissa on käytössä myös aloitelaatikko, johon toimitettuja mielipiteitä ja toiveita käsitellään oppilaskunnassa.

Suora osallisuus

- osallistava opetus oppitunneilla
- välituntivälinoiveet
- koulun järjestyssääntöjen ja pelisääntöjen laadintaan osallistuminen
- oppituntien sisältöön vaikuttaminen
- juhlapäiviin liittyvän ohjelman valinta ja toteuttaminen
- lapsen oikeuksien viikon viettämistapojen valinta
- oppituntien sisältöön vaikuttaminen
- retkikohteiden valinta koulussa
- aloitelaatikko, jonka mielipiteitä ja toiveita käsitellään oppilaskunnassa
- KOHASU-harrastustoiminnan arviointi ja kehittäminen
- osallistuva budjetointi: Oppilaat saavat valita lukuvuosittain mihin käytetään koulun budjettiin sisältyvä summa
- nuorisotilojen talokokoukset

"Haluttiin järjestää iltakoulu ja se onnistui!"

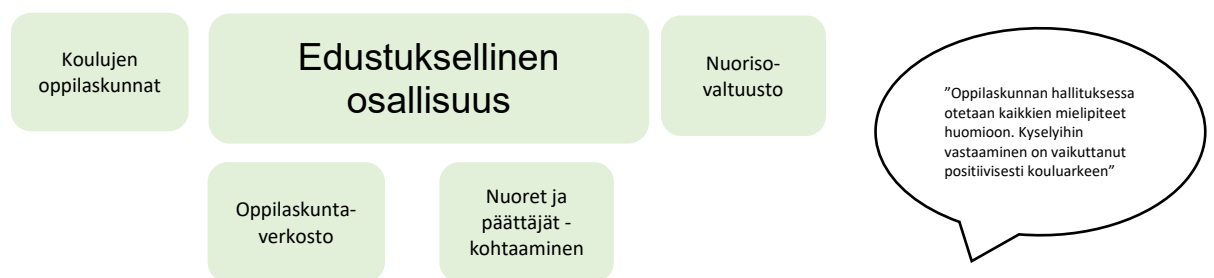
Kuva: Alakouluikäisten suora osallisuus.

Yläkouluikäisten nuorten osallisuus (7-9 -luokkalaiset)

Yläkouluikäisten edustukselliseen osallisuuteen kuuluvat koulujen oppilaskunnat, oppilaskuntaverkosto, nuorisovaltuusto sekä niihin kytkeytyvät toiminnot.

Nuorisovaltuusto on kuntalain mukainen vaikuttajataho Kokkolassa asuville ja opiskeleville nuorille. Kokkolan nuorisovaltuusto eli Nuva on toiminut aktiivisesti vuodesta 1999 edistään nuorten osallisuutta, kuulemista ja vaikuttamista kaupungissa. Nuorisovaltuusto on puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Nuorisovaltuuston toimintakausi on kaksi vuotta. Nuorisovaltuustossa on kausittain noin 28 jäsentä, jotka nimetään Kokkolan yläkouluilta, toisen asteen oppilaitoksista sekä nuorisotiloilta. Nuorisovaltuuston jäsenet ovat iältään 13–20-vuotiaita.

Nuoret ja päättäjät -kohtaamisen tavoitteena on koota yhteen nuoret ja päättäjät keskustelemaan nuorille tärkeistä aiheista. Nuoret ja päättäjät -kohtaamista on toteutettu vuodesta 2012 alkaen. Kohtaamista edeltää oppilaskuntaverkoston tapaaminen, jossa nuorisovaltuusto ja yläkoulujen edustajat ovat tutustuneet ja syventyneet aiheeseen. Kohtaamiseen valitusta teemasta ja nuorten valmistelemista kysymyksistä keskustellaan ryhmissä viranhaltijoiden, asiantuntijoiden, luottamushenkilöiden sekä nuorten kesken. Ryhmäkeskusteluiden pohjalta kootaan toimenpide-ehdotuksia teeman haasteisiin ja muutostarpeisiin.

Kuva. Yläkouluikäisten edustuksellinen osallisuus

Suoraan osallisuuteen kuuluvat koulussa teemapäivien ja tapahtumien valintaan osallistuminen, koulun viihtyisyyden kehittämiseen osallistuminen, osallistuva budjetointi, osallistava opetus oppitunneilla, sekä koulujen järjestyssääntöjen ja pelisääntöjen laadintaan osallistuminen. Kokkolan harrastamisen Suomen mallin (KOHASU) kyselyjen ja arviointien kautta nuoret pääsevät kertomaan mielipiteensä harrastustarjonnasta ja sen kehittämistä. Myös muut kyselyt, kuten kouluterveyskysely tarjoavat mahdollisuuden oman mielipiteensä ilmaisemiseen.

Nuorisotiloilla nuoret voivat osallistua talokokouksiin, joissa suunnitellaan esimerkiksi tulevaa toimintaa. Nuoret ovat mukana myös nuorisotilan budjetin käytön suunnittelussa. Nuorisopalvelut kannustavat nuoria mukaan omaehtoiseen toimintaan. Erilaiseen ja eri teemoihin kytkeytyvään nuorten omaehtoiseen toimintaan on hyvät mahdollisuudet, ja toimintaan on saatavissa myös avustusta.

Suora osallisuus

- koulun teemapäivien ja tapahtumien valinta
- koulun viihtyisyyden kehittämiseen osallistuminen
- välituntitoiminta
- Osallistuva budjetointi: Oppilaat saavat valita lukuvuosittain mihin käytetään koulun budjettiin sisältyvä pieni summa
- Kyselyjen kautta vaikuttaminen (kouluterveyskysely ja muut kyselyt)
- Osallisuus sosiaalisen median kautta, digiosallisuus (esim. kuntalaiskyselyt)
- KOHASU-harrastustoiminnan arviointi ja kehittäminen
- Nuorisopalvelut:
  - Nuorisotilojen talokokoukset
  - Omaehtoiset nuorisoryhmät (turpasauna ym.) Nuorten itse kokonaan ideoima ja toteuttama ryhmä
  - Nuorisoryhmät, jotka saavat kohdeavustusta kaupungilta
  - Nuorten toiveista nousevat pienryhmät. Aikuinen ohjaaja mukana

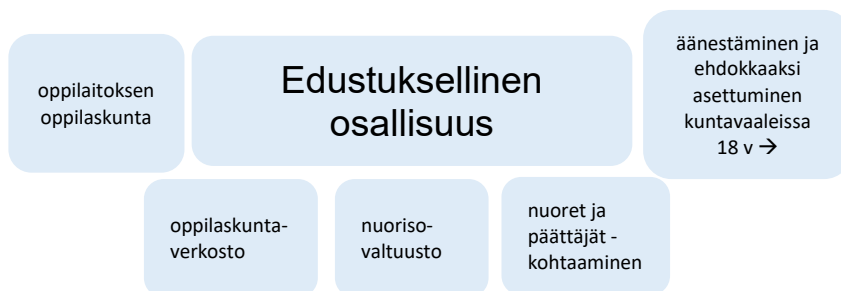
"Pidennetty ruokavälkkä oppilaiden toivomuksesta. Oppilaiden ohjaama liikunta-aamunavaus kerran viikossa."

Kuva. Yläkouluikäisten suora osallisuus

Nuorten osallisuus toisella asteella (16-20 -vuotiaat)

Nuorten siirtyessä peruskoulun jälkeen jatkamaan opintojaan, ovat oppilaitoksen oppilaskunta ja nuorisovaltuusto sekä niihin kytkeytyvät toiminnot edelleen tärkeä osa edustuksellista osallisuutta. Nuoren täyttäessä 18 vuotta osallisuus laajenee esimerkiksi äänioikeuden myötä.

Kuva. Nuorten edustuksellinen osallisuus toisella asteella.

Suoraan osallisuuteen kuuluvat oppilaitoksissa lukuvuosisuunnitteluun osallistuminen, kurssitarjontaan vaikuttaminen, tutor-toiminta, jaksopalautteen antaminen, sekä teemapäivien ja tapahtumien suunnitteluun osallistuminen.

Nuorten osaaminen aloitteiden ja kannanottojen tekemiseen lisääntyy ja nuoret osallistuvat myös erilaisiin asukas- ja kuntalaiskyselyihin sekä raateihin, foorumeihin ja keskustelutilaisuuksiin. Nuoret ovat myös aktiivisia palautteenantajia eri palveluihin ja toimintoihin liittyen. Myös digiosallisuus/osallisuus sosiaalisen median kautta lisää suoran osallisuuden mahdollisuuksia.

Nuorisotiloilla nuoret voivat osallistua talokokouksiin, joissa suunnitellaan esimerkiksi tulevaa toimintaa. Nuoret ovat mukana myös nuorisotilan budjetin käytön suunnittelussa. Nuorisopalvelut kannustavat nuoria mukaan omaehtoiseen toimintaan. Erilaiseen ja eri teemoihin kytkeytyvään nuorten omaehtoiseen toimintaan on hyvät mahdollisuudet ja toimintaan on myös saatavissa avustusta.

Suora osallisuus

- oppilaitoksessa:
  - lukuvuosisuunnitteluun osallistuminen
  - kurssitarjontaan vaikuttaminen
  - tutor-toiminta
  - jaksopalautteen antaminen
  - teemapäivien ja tapahtumien suunnitteluun osallistuminen
- aloitteet ja kannanotot
- asukas- ja kuntalaiskyselyt
- raadit/foorumit/keskustelutilaisuudet
- palautteen antaminen eri palveluista ja toiminnoista
- digiosallisuus/osallisuus sosiaalisen median kautta
- Nuorisopalvelut:
  - nuorisotilojen talokokoukset
  - omaehtoiset nuorisoryhmät (turpasauna ym.) Nuorten itse kokonaan ideoima ja toteuttama ryhmä
  - nuorisoryhmät, jotka saavat kohdeavustusta
  - nuorten toiveista nousevat pienryhmät. Aikuinen ohjaaja mukana

Kuva. Nuorten suora osallisuus toisella asteella.

Lasten ja nuorten osallisuus kaupungin rakennushankkeissa ja kaupunkiympäristön suunnittelussa

Lapsivaikutusten arvioinnin (LAVA) kohteena ovat ne vaikutukset, joita päätöksellä on lasten ja nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen (lapsen etuun). Arviointi käsittää sekä lyhyen että pitkän aikavälin vaikutukset. LAVA laaditaan, kun suunnitellaan palveluverkkomuutosta esim. koulujen, päiväkotien ja nuorisotilojen osalta. Tai silloin, kun nykytilanne muuttuu ja suunnitellaan esimerkiksi uutta rakennusta tai peruskorjausta. Lapsivaikutusten arvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa päätöksentekoa varten. Lasten ja nuorten osallisuus lapsivaikutusten arvioinnissa on tärkeää. Keskeisiä osallisuuden tapoja ovat kyselyt, haastattelut, keskustelut ja piirrokset.

LAVA kuuluu myös asemakaavoitukseen osana kaavan vaikutuksen arviointeja. Myös infra- ja vihersuunnittelussa lapsivaikutusten arviointi on tärkeää esimerkiksi turvallisen liikkumisen ja ympäristön hahmottamiseen kannalta.

Lasten ja nuorten osallisuutta rakennushankkeissa ja kaupunkiympäristön suunnittelussa toteutetaan myös esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- Yhteisötaide, työpajat
- Ideointiyhteistyö käyttäjien kanssa
- Yhteistyö lapsi- ja nuorisovaltuustojen kanssa
- Osallistuva budjetointi
- Palautejärjestelmän kautta
- Lapset tuottavat virikemateriaalia taiteilijalle, kun suunnitellaan taidehankintoja esim. kouluun
- Lasten ja nuorten osallistuminen ympäristön arviointiin ja kehittämiseen esim. päiväkodeissa, kouluissa ja asukaspuistoissa
- Koululaiset testaavat kouluun hankittavia kalusteita

Osa 2. Lasten ja nuorten osallisuuden kehittäminen

Osallisuuden jatkuva kehittäminen ja lisääminen on tärkeää, jotta lasten ja nuorten mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja toimintaympäristöönsä lisääntyy entisestään. Tämä vahvista lasten ja nuorten hyvinvointia.

Lasten ja nuorten osallisuuden nykytilan kartoituskyselyssä lapset, nuoret ja aikuiset toivat esiin seuraavia kehittämistarpeita:

- Haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten osallisuuteen kiinnitettävä erityistä huomioita
  - o lapset ja nuoret, joilla on syystä tai toisesta paljon poissaoloja koulusta
  - o hiljaisten ja syrjään vetäytyvien lasten ja nuorten äänen kuuleminen
  - o valmistavassa opetuksessa olevat lapset ja nuoret
  - o lievästi ja vaikeasti kehitysvammaiset oppilaat
  - o päihde-, ja mielenterveysongelmaiset nuoret
  - o syrjäytymisuhan alla olevat nuoret
- Kaikkien lasten osallistaminen erikokoisissa ja moninaisissa ryhmissä on haasteellista ja tähän tulee kiinnittää huomiota
- Tulee huolehtia, että on kylliksi resursseja kehittää osallisuutta sekä lasten ja nuorten toiveiden mukaista toimintaa
- Kun lapset ja nuoret osallistuvat esimerkiksi johonkin kyselyyn, on tärkeää tuoda esiin, millainen vaikutus heidän vastauksellaan on ollut. Onko ryhdytty toimenpiteisiin ja saatu muutosta aikaan.
- Lapset ja nuoret toivovat, että päättäjiä olisi helpompi lähestyä
- Oppilas-/opiskelijakuntien ja nuorisovaltuuston yhteistyötä voisi tiivistää
- Nuoria koskevista asioista pitäisi tiedottaa nykyistä paremmin
- Sähköinen palautelaatikko Kokkolan lasten ideoille
- Lasten mielipiteitä pitäisi kysyä koulussa vielä nykyistä enemmän
- Päättäjät voisivat käydä kouluilla kuulemassa lasten ideoita ja toiveita
- Lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen harrastusten kautta. Kaupungin tulee tarjota monipuolisia vapaa-ajan viettomahdollisuuksia ja mahdollisuuksia harrastamiseen
- Lasten ja nuorten tulisi olla nykyistä enemmän mukana vaikuttamassa kaupungin musiikki- ja taidetapahtumiin

"Aikuisten pitää huomioida ja kuunnella nuoria sekä lapsia!"

Kokkolan kaupungin osallisuusohjelma 2022-2025 sisältää useita lasten ja nuorten osallisuuden kehittämiseen liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Lasten ja nuorten osallisuutta edistävät toimenpiteet käsittävät kaupungin eri toimialoja ja jokaiselle toimenpiteelle on määritelty myös vastuutaho ja toimenpiteen seurantatapa. Keskeistä kaikille toimenpiteille on se, että lasten ja nuorten osallisuutta pyritään kehittämään monipuolisesti tarjoten jokaiselle lapselle yhä paremmat mahdollisuudet ilmaista oma mielipiteensä häntä koskevissa asioissa ja tarjota entistä parempia vaikuttamismahdollisuuksia itseään koskeviin asioissa.

Alla olevassa taulukossa kooste osallisuusohjelman toimenpiteistä, joissa kohderyhmänä ovat lapset ja nuoret:

Osallisuutta edistävä toimenpide	Kohderyhmä	Osallisuusmuoto	Kuvaus	Vastuutaho ja seuranta
Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen vuosittainen toiminnan arviointi; lukuvuonna 2023-2024 arvioinnin teemana "Osallisuus ja vaikuttaminen"	Lapset, nuoret, huoltajat, opetushenkilöstö	arviointi-, toiminta-, ja suunnittelu-osallisuus	Sähköiset toiminnan arvioinnin kyselyt eri kohderyhmille, joiden avulla arvioidaan osallisuuden ja vaikuttamisen toteutumista peruskouluissa ja lukioissa. Tuloksista nousevien toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistetaan eri vastaajaryhmiä.	Vastuutaho: Opetuspalvelut Seuranta: Tulosten käsittely kouluyksiköissä sekä opetus- ja kasvatustalokunnassa
Varhaiskasvatuksen toiminnan arviointi vuosittain	Lapset, huoltajat, henkilökunta/ johtajat	arviointi-, toiminta-, ja suunnittelu-osallisuus	Sähköiset toiminnan arvioinnin kyselyt eri kohderyhmille, joiden avulla arvioidaan eri toimintojen ja tavoitteiden toteutumista varhaiskasvatuspalvelussa. Tuloksista nousevien toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistetaan eri vastaajaryhmiä.	Vastuutaho: Varhaiskasvatuspalvelut Seuranta: Tulosten käsittely yksiköissä sekä opetus- ja kasvatustalokunnassa
Oppilas- ja opiskelijakuntien toiminnan ja oppilaskuntaverkoston kehittäminen	Lapset, nuoret	suunnittelu-, toiminta-, tieto-, ja arviointiosallisuus	Oppilas- ja opiskelijakuntien osallisuustoimien kehittäminen ja opetushenkilöstön osallisuustietoisuuden ja -taitojen kehittäminen.	Vastuutaho: Opetuspalvelut Seuranta: Toteutuneiden osallistamisten määrä
Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmien mukainen osallisuuden edistäminen sekä opetussuunnitelmatyöhön osallistaminen	Lapset, nuoret, huoltajat, opetushenkilöstö	suunnittelu-, ja arviointiosallisuus	Osallisuus ja vuorovaikutus koulun arjessa sekä lasten ja nuorten osallisuus opetussuunnitelman eri osioiden suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa, kuten monialaiset oppimiskokonaisuudet ja eri kouluasteiden valinnaisaineet	Vastuutaho: Opetuspalvelut Seuranta: Toteutuneiden osallistamisten määrä
Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmien mukainen osallisuuden edistäminen sekä opetussuunnitelmatyöhön osallistaminen	Lapset ja huoltajat, henkilökunta	suunnittelu-, ja arviointiosallisuus	Osallisuus ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksen arjessa, lasten osallisuus opetussuunnitelmien mukaisen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.	Vastuutaho: Varhaiskasvatuspalvelut Seuranta: Osallistavan toiminnan ja vuorovaikutuksen laadun toiminnan arviointi
Koulujen ja varhaiskasvatustilojen suunnittelussa kuullaan ja osallistetaan lapsia ja nuoria.	Lapset, nuoret	suunnittelu-osallisuus	Laaditaan mallinnus pysyvästä toimintatavasta lasten ja nuorten osallistamiseksi kaupungin rakennushankkeissa (päiväkodit ja koulut)	Vastuutaho: Kaupunkiympäristö, varhaiskasvatus- ja opetuspalvelut Seuranta: Mallinnos valmistuu

Laaditaan lasten ja nuorten osallisuuden kehittämisohjelma	Lapset, nuoret	tieto-, suunnittelu-, päätös-, ja toimintaosallisuus	Lasten ja nuorten olemassa olevat osallisuuden ja vaikuttamisen kanavat mallinnetaan sekä asetetaan kehittämistoimenpiteitä osallisuuden kehittämiseksi	Vastuutaho: Lapsiystävällinen kunta koordinaattori, varhaiskasvatus -ja opetuspalvelut, nuorisopalvelut, kaupunkiympäristö Seuranta: Kehittämisohjelma valmistuu
Lasten ja nuorten osallistaminen oman koulun kehittämissuunnitelman laadinnassa ja toimeenpanossa	Lapset, nuoret	suunnittelu-, toiminta-, ja arviointiosallisuus	Lasten ja nuorten osallistaminen koulun toiminnan kehittämisessä toimintakaudella 2022-2025	Vastuutaho: Opetuspalvelut Seuranta: Kehittämissuunnitelmien valmistuminen ja käyttöönotto
Perheiden hyvinvoinnin tukeminen harrastustoiminnan mahdollisuuksia lisäämällä	Lapset, nuoret, perheet	toimintaosallisuus	Kehitetään Kaikukortti-toimintamallia, lanseerataan Nuorisopassi ja tuetaan kolmannen sektorin toimijoita harrastamisen taloudellisten kynnysten madaltamisessa	Vastuutaho: Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut Seuranta: Nuorten kulttuuri- ja liikuntaharrastuksia tukevien toimintamallien käyttöönotto ja edun käyttö nuorten parissa
KOHASU-harrastustoiminta	Lapset, nuoret	suunnittelu-, toiminta-, ja arviointiosallisuus	Lasten ja nuorten osallisuus koulun kerho- ja harrastustoiminnan ideoinnissa, suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.	Vastuutaho: Opetus- ja liikuntapalvelut Seuranta: Toteutuneiden osallistamisten määrä
Laajennetaan Lapset puheeksi – palvelumallin käyttöä kouluissa ja varhaiskasvatuksen yksiköissä perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä.	Lapset, nuoret, huoltajat	toiminta-, ja suunnittelu-osallisuus	Lisätään tietoa palvelumallista huoltajille ja koulutetaan menetelmän osaajia. Toimitaan palvelumallin mukaisesti tukien lapsia, nuoria ja heidän perheitään.	Vastuutaho: Opetus- ja varhaiskasvatuspalvelut Seuranta: LP-menetelmäosaajien määrä, LP-keskustelujen määrän seuranta.

Myös Kokkolan kaupungin hyvinvointisuunnitelma 2022-20225 sisältää lasten ja nuorten osallisuuteen liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Myös hyvinvointisuunnitelman lasten ja nuorten osallisuutta edistävät toimenpiteet käsittävät kaupungin eri toimialoja ja jokaiselle toimenpiteelle on määritelty myös vastuutaho ja toimenpiteen seurantatapa. Hyvinvointisuunnitelma kokonaisuudessaan löytyy: [Hyvinvointisuunnitelma 2022-2025](#)

Alla olevassa taulukossa kooste Hyvinvointisuunnitelman eri toimenpiteistä, joihin liittyy lasten ja nuorten osallisuuden kehittäminen:

Toimenpide	Kohderyhmä	Teema	Vastuutaho ja seuranta
Asukkaiden osallisuuden lisääminen kaupunkiympäristössä karttapohjaisilla kyselyillä, hankekohtaisilla työpajoilla ja hankkeiden suunnittelun kehittämisellä.	lapset, nuoret, työikäiset, ikäihmiset	osallisuuden edistäminen	Vastuutaho: kaupunkiympäristö Seuranta: kyselyjen ja työpajojen lukumäärät. Yhteiset maastokäynnit (lkm).
Liikkeelle innostavien ja saavutettavien (lähi)liikuntapaikkojen ylläpitäminen ja kehittäminen käyttäjiä vahvasti osallistaen.	lapset, nuoret, työikäiset, ikäihmiset	terveelliset elintavat	Vastuutaho: liikuntapalvelut, puistot ja liikuntapaikat Yhteistyökumppanit: kuntalaiset, seurat ja yhdistykset Seuranta: liikuntaolosuhteiden käytön kehitys, toteutetut hankkeet ja palautteet

Urheilupuiston-Tapahtumapuiston ohjaukseen ja suunnitteluun sekä toteutukseen osallistuminen.	lapset, nuoret, työikäiset, ikäihmiset	terveelliset elintavat	Vastuutaho: kaupunkiympäristö ja liikuntapalvelut Yhteistyökumppanit: Urheilupuisto Oy, seurat ja tapahtumajärjestäjät Seuranta: urheilupuiston suunnitelmien ja toteutuksen eteneminen
Päätösten lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakoimiseksi ja seuraamiseksi toimialat ja vastuualueet laativat Lapsivaikutusten arvioinnin (LAVA), silloin kun päätöksellä on vaikutusta lapsen etuun ja lapsen oikeuksien toteutumiseen	lapset ja nuoret	osallisuuden edistäminen	Vastuutaho: kaikki lapsiin kohdistuvia päätöksiä tekevät viranhaltijat. Seuranta: valmistuneet lapsivaikutusten arvioinnit
Koulujen, varhaiskasvatustilojen ja lähiliikuntapaikkojen suunnittelussa kuullaan ja osallistetaan lapsia ja nuoria. Pysyvä toimintatapa lasten ja nuorten osallistamiseksi kaupungin rakennushankkeissa.	lapset ja nuoret	osallisuuden edistäminen	Vastuutaho: kaupunkiympäristö ja sivistystoimi Seuranta: pysyvä toimintatapa lasten ja nuorten osallistamiseksi kaupungin rakennus- tai investointihankkeissa, Targetorissa osallisuuskyselyiden määrät
Lasten osallisuuden vahvistaminen ja identiteetin rakentumisen tuki taiteen ja kulttuuriperinnön keinoin, edutainment palveluvalikko	lapset	osallisuuden edistäminen/ lasten ja nuorten hyvinvointi	Vastuutaho: KHRM museo Seuranta: koettu identiteetin ja juurien rakentuminen, osallistuneiden määrä